

Den danske Brigade i Sverige 1943 - 1945 - Den danske Flotille, Del 1

Indledning

Ved opløsningen af Den danske Brigade skrev den engelske major K.D. Bennet som afslutning på en rapport fra sit ophold ved Brigaden i Sverige og Danmark følgende (citeret fra Kilde 1):

"DANFORCE is an efficient and exceedingly well trained and equipped little army. Bearing in mind the limitations imposed by lack of heavy weapons and of extensive reserves of men, petrol and ammunition, I believe them capable of fulfilling any task within their armament."

Brigaden var en slags miniatureudgave af datidens danske forsvar og rådede således ikke alene over landstyrker og flyverstyrker, men også en marineenhed, der blev betegnet som Den danske Flotille.

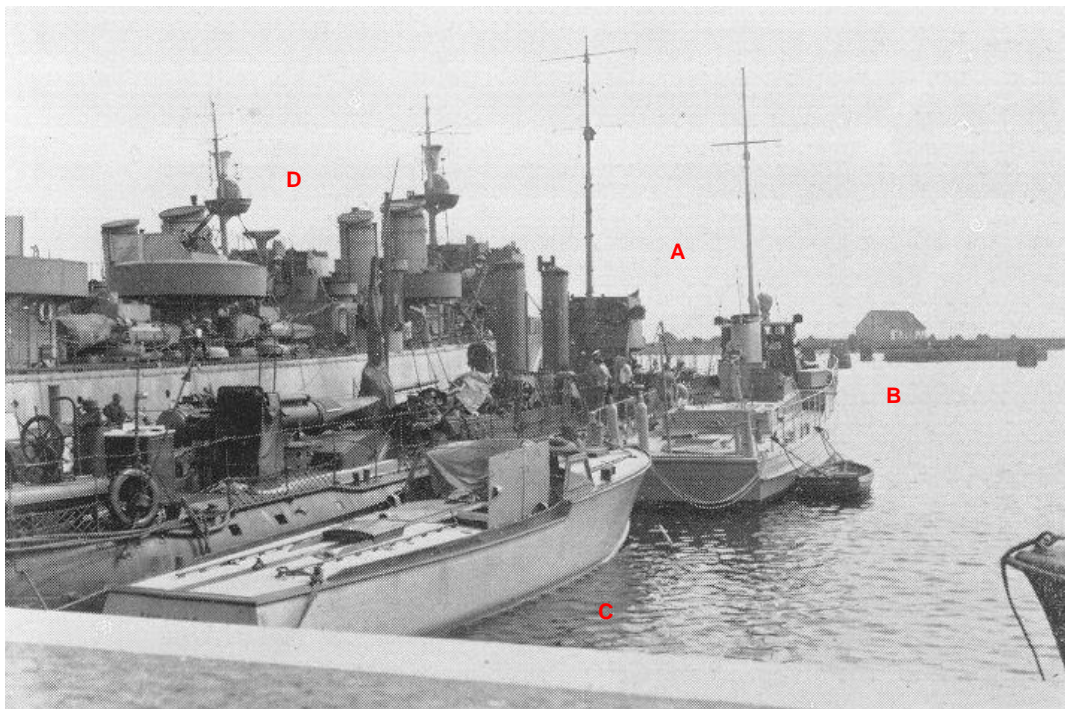
Flotillen

Flotillens orlogsfartøjer var på flygtet til Sverige i forbindelse med begivenhederne den 29. august 1943; kun Marinens hurtige motorbåd *Fandango* var undsluppet tidligere.

Den 14. september 1943, klokken 14.00, strøg fartøjerne kommando og blev oplagt i den svenske orlogshavn Karlskrona, under tilsyn af en beskeden, uniformeret styrke; øvrigt personel afgik til civilt arbejde.

I foråret 1944 blev det midlertidigt hjemsendte personel indkaldt til uddannelse ved Brigadens 1. Bataljon, hvor det dannede et særligt marinekompagni. 4. Kompagni, som det blev betegnet, gennemgik i løbet af de følgende måneder en intensiv infanteriuddannelse; i kompagniet var marinerne inddelt som besætninger til de oplagte fartøjer. Visse maritime discipliner blev dog også øvet, bl.a. sømandskab og fartøjslære, hvortil anskaffedes et antal rofartøjer til brug for sejlads og landgangsøvelser. Signaltjeneste, herunder kommunikation mellem hær og flåde, blev også øvet.

Den 22. september 1944 blev Den danske Flotille formeret og marinekompagniet blev nedlagt. En intensiv uddannelse til søs kunne nu tage sin begyndelse.

*Danske orlogsfartøjer i Karlskrona.
Fra Kilde 6.*

Fartøjerne er: Torpedobåden *Havkatten* (A), ministrygeren *MS 9* (B), samt motorbåden *Fandango* (C). Skibene til venstre (D) er svenske orlogsfartøjer - muligvis destroyerne *Ehrensköld* og *Nordensköld*.

Ved kommandohejsningen mønstrede flotillen i alt 133 mand, heraf 26 officerer, 1 læge, 2 kvartermestre, 11 søkadetter, 6 underkvartermestre, 3 overfyrbødere, 9 værnepligtige maskinister, 11 mather, 6 mathelever, 49 værnepligtige menige,

Den danske Brigade i Sverige 1943 - 1945 - Den danske Flotille, Del 1

1 korporal og 8 civile fiskeskippere. Af disse kom de 31 fra tilsynsstyrken (som i mellemtiden var blevet forøget), 93 fra marinekompagniet, 7 fra diverse forlægnings-tjenester og Malmø, samt 2 fra Stockholm (flotillechefen og lægen).

Organisation (pr. 5. maj 1945)

Enhed	Chefer
Marineafdelingen (Sektion 3 i Brigadestaben)	Kommandørkaptajn F.A.H. Kjølsten
Marinekommando (i alt 62 mand) <ul style="list-style-type: none"> • Søtransportstyrke (transportofficerer, signalpersonel mv.) • Basisstyrke (administrations- og sanitetspersonel, reserve mv.) 	Kaptajnløjtnant J.F.F. Lolle Søløjtnant I (i reserven) J. Bilde Jensen
Den danske Flotille	Orlogskaptajn E.T. Sølling

Orlogsfartøjer

Type	Navn	Bevæbning	Besætning
Torpedobåd ¹	Havkatten (Kommandoskib fra 22. september 1944.)	2 stk. 57 mm luftværnskanoner 1 stk. 40 mm maskinkanon ² 1 stk. 452 mm torpedorør, i stævnen samt apparater til udlægning af kunstig tåge	27 mand
Ministrygere	MS 1 MS 7 MS 9	1 stk. 20 mm maskinkanon 2 stk. 8 mm luftværnsmaskingeværer i dobbeltaffutage samt apparater til udlægning af kunstig tåge	12 mand pr. skib
Kystbevogtnings- fartøjer (K-både)	K 3, K 6, K 8, K 10, K 11, K 12, K 13, K 15 og K 17	Et antal 8 mm luftværnsmaskingeværer i dobbeltaffutage ³ samt apparater til udlægning af kunstig tåge	5-7 mand pr. skib
Motorbåd	Fandango	Et antal 8 mm rekylgeværer af svensk model	4 mand

Ved skibenes klargøring i foråret 1944 blev de camouflagedmalede, efter svensk princip for maling af orlogsfartøjer.

MS 1.
Fra Kilde 9.

¹ *Havkatten* var fra begyndelsen (1919) *torpedobåd*, men blev siden klassificeret som *bevogtningsfartøj*, for endelig i 1929 at blive ombyttet til *ministryger*. Til trods herfor omtaler de fleste kilder skibet som *torpedobåd*, måske for lettere at kunne skelne den fra de tre egentlige *ministrygere*.

² I Sverige fjernedes i marts 1945 *Havkattens* dækstørpedoapparat og en 40 mm luftværnskanonen (Bofors) blev monteret i stedet.

³ K-bådene var oprindeligt ubevæbnede, men blev bevæbnet i Sverige. Der blev indkøbt i alt 36 stk. vandkølede maskingeværer til bevæbning af kuttere mv.

Den danske Brigade i Sverige 1943 - 1945 - Den danske Flotille, Del 1

Dansk ministryger og Ø-båd over landsætning.
Fra [Brigadeforeningens hjemmeside](#).

Desuden blev der anskaffet 140 mindre landsætningsbåde (såkaldte Ø-både, eller *ö-båtar*).

Disse fartøjer anvendtes blandt andet af de svenske ingeniørtropper ved overgang over mindre vandløb, og skulle - ved landgang på åben kyst - supplere skibenes og kutternes fartøjsmateriel.

Ud over bådens fører, kunne en Ø-båd bære 6 mand med fuld feltmæssig udrustning.

Senere anskaffedes også 80 Archimedes påhængsmotorer til landsætningsbådene.

Materiellet oplagdes i Malmø, der var Brigadens påtænkte udskibningshavn.

Midlertidige orlogsfartøjer

Brigaden disponerede yderligere over 86 civile transportfartøjer⁴, der kan inddeles i tre hovedgrupper: DSB færges, Hjælpeflotillen (fortog illegal våbentransport og var "mobilisabel" til Brigaden) samt Svitser-flotillen.

Skibene blev anerkendt som orlogsfartøjer og besætningerne på DSB-færgerne (der ankom blandt de første skibe) blev uddannet i våbenbetjening - pistol for befalingsmænd) og maskinpistol for dæksbesætninger.

Combined operations

Flotillens hovedformål var at overføre Brigaden til Danmark og landsætte den - på åben strand, i en havn eller i en kombination heraf. Transporten skulle i første omgang ske med chartrede, civile svenske fartøjer - fiskerbåde, skonnerter, passagerskibe og lastskibe.

Samarbejde mellem hær og flåde øvedes derfor i et noget større omfang end under fredstidsuddannelsen i Danmark. Flotillen afholdt øvelser, med godt resultat, sammen med 3., 4. og 5. Bataljon i Sydsverige, såvel i søen ved *Sofielundlejren* som i skærgården.

"Skibssiden" i Sofielundlejren.
Fra [Dragør lokalhistoriske Forening](#).

I en stor sø ved *Sofielundlejren* var der konstrueret et særligt plankeværk, som skulle gøre det ud for en skibside.

Herfra øvede brigaderne nedstigning i både, og efterfølgende landgang på kysten.

Af planker og brædder udformedes løse ramper med to spor, ad hvilke fodfolkskanoner let kunne føres ombord på f.eks. ministrygerne.

Ramperne kunne også lægges over to Ø-både, og således udgøre et underlag for transporten.

⁴ En komplet flådeliste findes på hjemmesiden [Dansk Marinehistorie - Den danske Flotille](#). Skibene ankom til Sverige på forskellige tidspunkter i perioden september 1944 til april 1945.

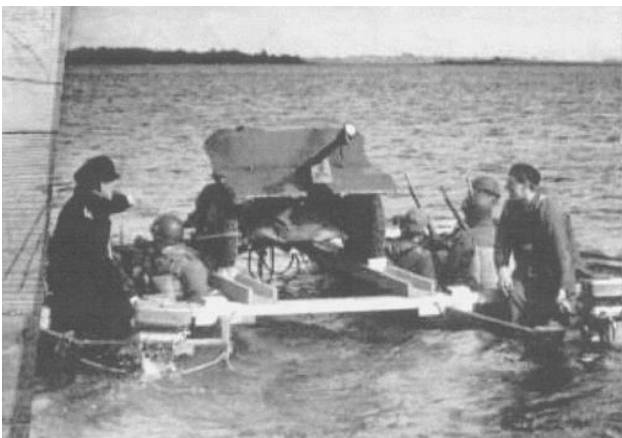
Den danske Brigade i Sverige 1943 - 1945 - Den danske Flotille, Del 1

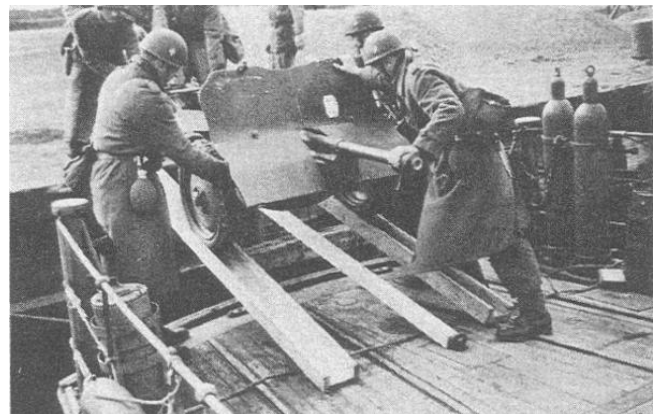
Nedfiring fra skibsside, Sofielundlejren, 1944.
Fra [Brigadeforeningens hjemmeside](#).

Landgangsøvelse, Sofielundlejren, 1944.
Fra Kilde 11.

Landgangsøvelse, Sofielundlejren, 1944.
Fra: Frihedskampens Veteraner, 29. august 2003.

37 mm fodfolkskanon føres ombord på MS 7.
Fra Kilde 8.

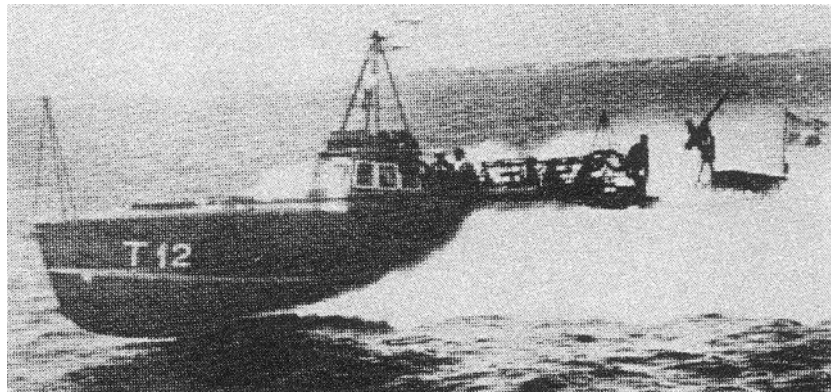
Planer om at supplere flotillen

For at forøge Flotillens ildkraft blev der, efter forudgående accept fra Marineministeriet i Danmark, forhandlet med den svenske regering om at erhverve tre svenske motortorpedobåde, der skulle udrustes som motorkanonbåde. I marts 1945 resulterede forhandlingerne i en aftale om, at to italienskbyggede motortorpedobåde - T-12 og T-13 - som den svenske marine var ved at udfase, kunne overtages. I stedet for torpedorør skulle hver båd udrustes med 2 stk. 20 mm maskinkanoner.

Den svenske marine iværksatte istandsættelse og ombevæbning af bådene, der var bygget af mahognitræ. Det var tanken, at dansk maskinpersonel, som en del af deres uddannelse, skulle deltage i istandsættelsen af bådenes Izotta Fracini-motorer. Samtidig igangsattes uddannelse af bådenes besætninger ved nyere svenskbyggede stålbåde, der var armeret med den påtænkte kanontype.

Uddannelsen blev brat afbrudt 30. april 1945, da mandskabet fik ordre til at møde på deres alarmeringsposter ved Flotillen og transportflåden. Efter Befrielsen var der ingen interesse fra dansk side i at overtage de to motorkanonbåde, idet engelsk materiel nu var det, man hældede til.

Den danske Brigade i Sverige 1943 - 1945 - Den danske Flotille, Del 1

*Den ene af de to svenske motortorpedobåde, som kunne have indgået i Den danske Flotille.
Fra Kilde 8.*

Flotillens uniformering

Gennem sin levetid bar Flotillen danske marineuniformer; bluseklædte mandskab bar et særligt fremstillet huebånd med påskriften *Orlogsflaaden*. Under infanteriuddannelsen anvendtes Brigadens hæruniform, dog med et særligt mørkeblåt bånd (= skydesløjfe), påsat et *K*, på skulderklapperne.

Ud fra billedmaterialet at dømme, anvendte nogle af besætningerne stålhelme af dansk M.1923 model, mens andre anvendte Brigadens almindelige svenske stålhelme.

Tjeneste ombord på svenske orlogsfartøjer

Udover uddannelsen ved de svenske motortorpedobådsenheder gjorde 17 officerer og underofficerer tjeneste ombord på svenske orlogsfartøjer, i kortere eller længere tid - på panserskibe, krydsere, destroyere (jagere) og minestrygere. Generelt var de overvældende besætningsmedlemmer, men fungerede på linie med deres svenske kammerater. Klassificeret kommunikation og visse særligt afspærrede områder på de svenske flådestationer var dog *out-of-bounds*.

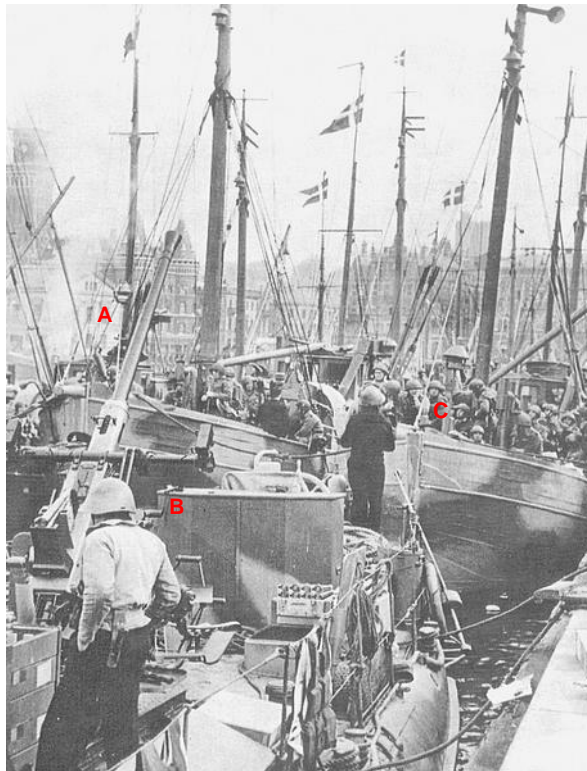
Supplerende læsning

Hjemmesiden [Dansk Marinehistorie](#) indeholder en grundig fremstilling af flotillens historie ved viceadmiral S. Thostrup - [Den danske Flotille \(1944-1945\)](#) samt den tidligere nævnte flådeliste - [Dansk Marinehistorie - Den danske Flotille](#). På Brigadeforeningens hjemmeside findes også artiklen [Marinen i Sverige 1943-1945](#).

Kilder

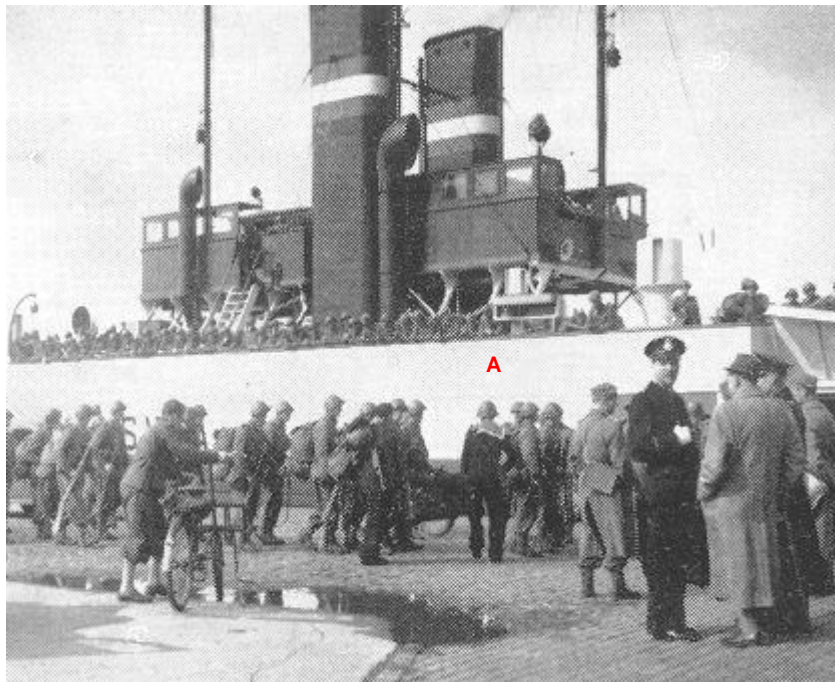
1. *Brigaden - Den danske Brigade i Sverige 1943-1945* af Knud J.V. Jespersen, Gyldendal, København 1993, ISBN 87-00-14924-1.
2. *Den danske Brigade* redigeret af Niels Grunnet og Bent Demer, H. Hirsprungs Forlag, København 1945.
3. *Den danske Brigade i Sverige 1943-1945* af K.V. Nielsen, udgivet af Den Danske Brigadeforening, 1985, København 1985, ISBN 87-981346-4-7.
4. *1½ år med Den Danske Brigade* af oberstløjtnant P.A. F. Norup (brigadens stabschef), Militær Tidsskrift 1947, side 271-308 og 353-406.
5. *Marinen i Sverige 1943-1945* ved kommandør W.W. Christensen, udgivet af Den Danske Brigadeforening, København 1995, ISBN 87-90214-13-7.
6. *Hjälp till Danmark - Militära och politiska förbindelser 1943-1945* af Ulf Torell, Allmänna Förlaget, Stockholm 1973, ISBN 31-38-01693-1.
7. *Nogle erfaringer og minder fra Den danske Brigades materielanskaffelser* af kaptajn, våbeningeniør, Einar Lund og kaptajn H.C. Engell, Dansk Artilleri-tidsskrift, 4. hæfte, august 1946, side 155-188.
8. *For Flaget og Flåden - om Marinens personel og dets virke 1943-1945*, udgivet af Søværnet, 1995, ISBN 87-89969-02-2.
9. *Flådens sænkning 29. august 1943* af Søren Nørby, Forlaget Region, Odense 2003, ISBN 87-91354-01-3.
10. *Flåden den 29. august 1943* af Jørgen H.P. Barfod, Orlogsmuseet, København 1993, ISBN 87-87720-10-8.
11. *Den danske Brigade i Sverige 1943-1945 - 1. Kompagni af 5. Bataljon* ved Thorbjørn Dons Borch, udgivet af Den Danske Brigadeforening, København 1995.
12. *Da Danmarks flåde blev sænket* af F.H. Kjølens, H. Hagerups Forlag, København 1945.

Den danske Brigade i Sverige 1943 - 1945 - Den danske Flotille, Del 1

*Torpedobåden Havkatten og K-både i Helsingborg havn, 5. maj 1945.
Fra Kilde 5.*

Havkattens 40 mm luftværnskanon (A) ses tydeligt i billedet. Endvidere er det værd at bemærke, at de to besætningsmedlemmer (B og C) bærer danske M.1923 stålhelme.

*På vej ombord i en dansk færge (DSB færgeren Dan eller Svea) i Helsingborg havn.
Fra Kilde 6.*

Marinesoldaten (A) bærer så vidt jeg kan afgøre svensk stålhelm.

Den danske Brigade i Sverige 1943 - 1945 - Den danske Flotille, Del 2

Indledning

Gennem hele Brigadens levetid spillede søtransporten til Danmark en stor rolle, idet en *combined operation*, under en eller anden form, var nødvendig for bringe Brigaden hjem.

Planer om overførsel af Brigaden

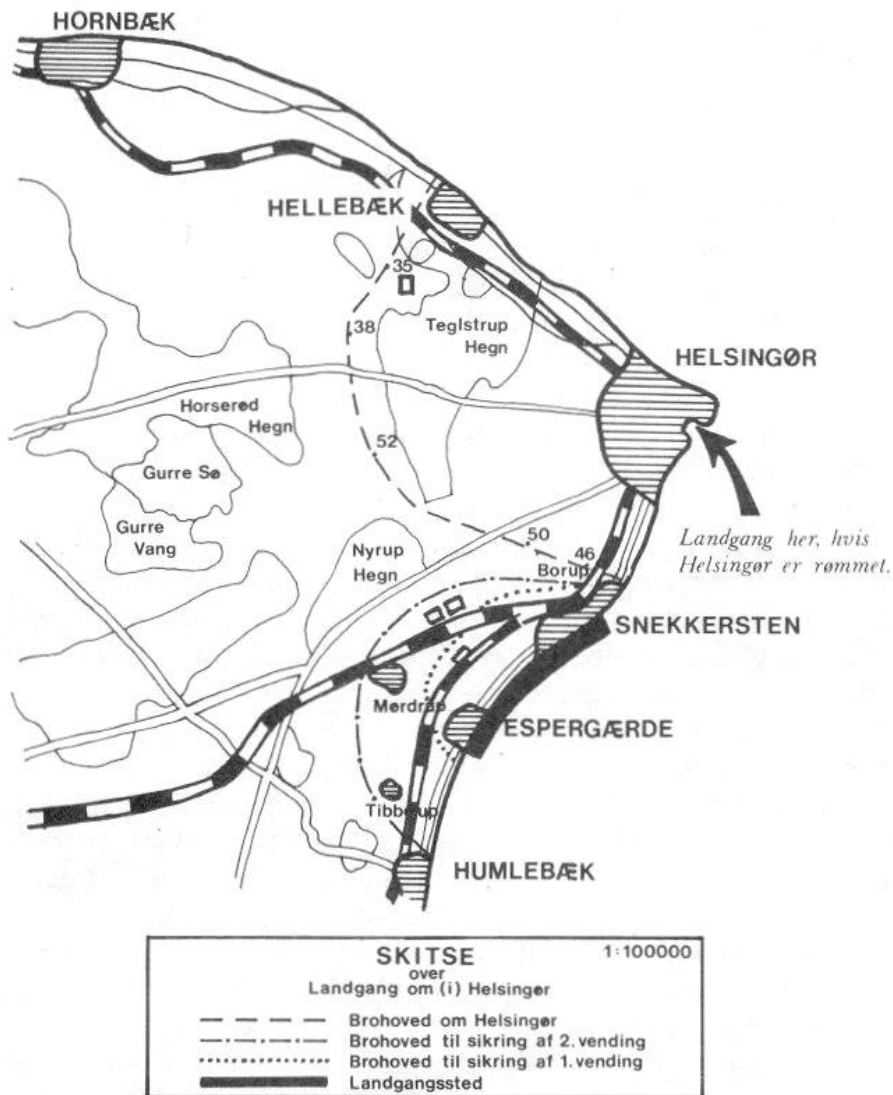
Operationsområdet var den nordsjællandske Øresundskyst, koncentreret om Helsingør. Operationerne forudsatte, at der ikke i Danmark fandtes større kampduelige tyske enheder, samt at transporten over søen kunne sikres i nødvendigt omfang, såvel til søs som i luften.

Forskellige planer, der omfattede svenske og danske skibe, herunder ikke mindst Flotillen, samt kombinationer heraf, blev udtænkt gennem tiden. Man arbejdede grundlæggende med to forskellige scenarier, benævnt Alternativ I og II.

Alternativ I

Alternativ I gik ud på en transport af den samlede personelstyrke, med alt tilhørende materiel - køretøjer, våben, ammunition mv. - til udskibning i en havn.

Subsidiært skulle personallet landsættes på åben kyst i nærheden af en fiskerihavn, som, når den var taget, skulle tjene som udskibningshavn. Transporten skulle ske samlet, i relativt større skibe.

Operationsplan for landgang om/i Helsingør (Alternativ I).
Fra Kilde 1.

Til brug for Alternativ I opnåede Brigaden dispositionsret over et antal svenske skibe (3 passagerskibe og 3 lastskibe).

Disse skibe skulle være sødygtige og ligge på 24-timers varsel i en nærmere bestemt havn.

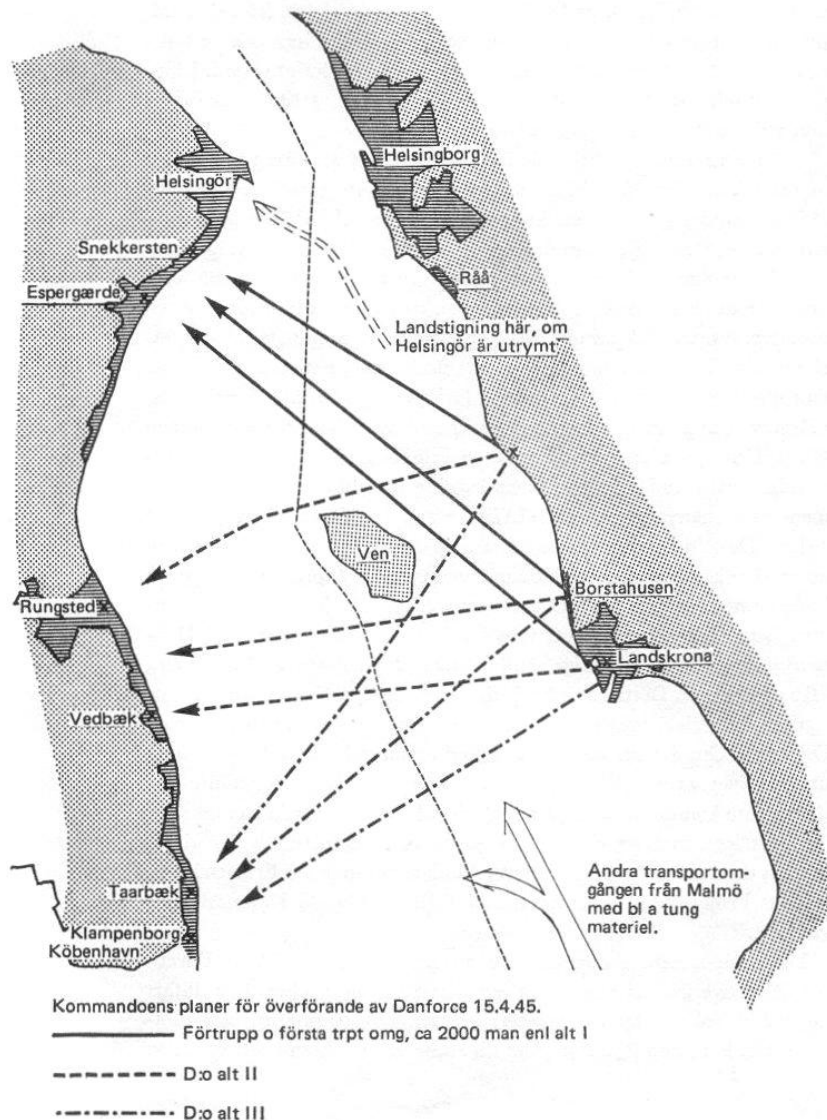
Som supplement til skibenes normale udrustning, blev de forsynet med materiel, der var nødvendigt til den planlagte søtransport, herunder redningsveste, signalmateriel, tågemateriel samt særlige kraftige lossegrejer m.m.

I såvel Alternativ I som II indgik også de 140 Ø-både (se Del 1), som var anskaffet for at kunne supplere skibenes og kutternes fartøjsmateriel, ved landsætning på åben kyst.

Den danske Brigade i Sverige 1943 - 1945 - Den danske Flotille, Del 2

Alternativ II

Efter Alternativ II skulle personalet transporteres i flere mindre fartøjer (kuttere) og derpå landsættes på åben strand. Så snart en havn var disponibel, skulle materiellet overføres i fragtskibe og udsendes i havnen.

Planer for overførsel af Brigaden.

Fra Kilde 2.

Mobilisering

Efter en del overvejelser i samråd med den svenske Forsvarsstab blev det i foråret 1944 bestemt, at Malmø skulle være mobiliseringssted for Brigadens styrke. Som følge heraf kom depoterne med såvel sømilitær som landmilitær udrustning til at ligge her.

Som tingene udviklede sig, kom Brigadens mobilisering til at foregå i lejren ved Häckeberga, mens Flotillens kom til at foregå i Malmø.

Natten mellem 30. april og 1. maj 1945 forlagde Flotillen fra sin base i den svenske orlogshavn Karlskrona, og sejlede under svensk eskorte til Malmø Havn, der også var tænkt som basehavn.

For at kunne udføre Alternativ II havde Brigaden behov for mellem 70 og 100 svenske fiskerfartøjer - kuttere og lignende.

Der blev indgået aftale med de svenske myndigheder om dispositionsret over de pågældende fartøjer, hvortil kom sundbådene *Gefion* og *Gylfe*.

Mod slutningen af perioden var antallet af danske fartøjer (Hjælpeflotillen og Svitzerflotillen) vokset betydeligt, hvorved behovet for svensk transportkapacitet mindskedes.

Brigaden overvejede derfor at frigive den svenske transportkapacitet, men henset til begivenhedernes hastige udvikling i de første majdage 1945, blev disse overvejelser ikke fuldført.

Da Brigaden overføres den 5. maj 1945 sker det udelukkende på dansk køl.

Den danske Brigade i Sverige 1943 - 1945 - Den danske Flotille, Del 2

Mottaget den 30/4 1945	SIGNALMEDDELANDE HEMLIG jäml. kungörelse 1938 nr 757	Avsändes <i>[Signature]</i>
Signalmedel <i>[Signature]</i>		Signalmedel <i>[Signature]</i>
Kl. _____ av. <i>CSJ</i>		Avsändt den 30/4 1945
Till CKÖKA OCH CHEFEN DANSKA FLOTTILJEN FÖR KÄNNEDOM CMDÖ		
Från CMDS	Tidsnr: 2242	Ordantal: _____
Tjänm. _____		
ev. Adressering: _____		
<p>1. DEN DA FLOTTILJEN HAR PÅTT TILLSTÅND ATT UNDER DEN 1/5 VERKSTÄLLA FÖRFLYTTNING FRÅN KARLSKRONA TILL MALMÖ. ESKORTERING SKALL UTFÖRAS PÅ STRÄCKAN KARLSKRONA-MALMÖ AV TVÅ ES-JAG. 2 MODE - JAG, 2 MSVP STÖRRE SAMT 2 MBÅTAR. AVGÅNG FRÅN KARLSKRONA KL 2400 DEN 30/4. MODE-JAGARNA MÅ MÖTA SYD HANÖSUND. MBÅTARNA MÅ AVERYTTA ESKORTERINGEN ENLIGT ESKORT-BEFÄLHAVARENS BESTÄMMANDE.</p> <p>2. DE DENSKA ÖRLOGSPARTYGEN FÖRA UNDER FÖRFLYTTNINGEN ICKE ÖRLOGSPLAG FÖRFLYTTNINGEN VERKSTÄLLES PÅ SVENSKT TERRITORIALVATTEN.</p> <p>3. SOM ESKORTBEFÄLHAVARE TJÄNSTGÖR IKK POSSE.</p> <p>4. ALLA MOT FLOTTILJEN RIKTADE ANFALL ELLER ANFALLSHOT SKOLA MED ALLA MEDEL AVVISAS.</p> <p>5. PÅ NS SKALL FÖRE AVGÅNGEN ÖMBORDTAGAS FÖR HAVKATTEN AVSEDDA 2000 40 MM KULOR JÄMTE 2 RESERVEELDRÖR. DESSA FÅ ICKE ÖVERLÄMNAS TILL HAVKATTEN FÖRRÄN PÅ SÄRSKILD ORDER AV BAS. HAR ORDER HÄROM ICKE VITS FÖRE ANKOMSTEN TILL MALMÖ, ÖVERLÄMNAS AMMUNITION OCH ELDRÖR TILL KOLI</p> <p>Dekrypt. av: _____</p>		
<small>F Skickst. nr 4005 SKC 1945 - 15 000 bl. 2 30 etc.</small>		

Side 1 af Flotillens svenske sejlordre for forlægningen fra Karlskrona til Malmø.

Fra Kilde 3.

Fremme i Malmø havn færdiggjordes udrustningen af Flotillens fartøjer, herunder den i sejlorden nævnte udlevering af 40 mm ammunition til torpedobåden *Havkatten*.

Marineafdelingen og Marinekommandoet (med transportofficerer og basisstyrke) sluttede sig til Flotillens fartøjer, hvorved hele den maritime styrke var samlet, tilsyneladende for første gang.

Detailplanlægningen af den forventede, snarlige overførsel af Brigaden tog fat for alvor, og Brigadestaben udgav blandt andet befalingerne¹ ”Operationsordre nr. 1 for søtransporten”, ”Instruks for transportofficeren ved søtransporten” og ”Instruks for förselsofficeren ved søtransporten”.

Afsejling mod Helsingborg

Flotillechefen, kommandørkaptajn F.A.H. Kjølsten, ankommer med tog fra Stockholm til Malmø den 4. maj 1945, klokken 22.00. Ved 23-tiden modtager han telefonisk befaling fra general Knudtzon om at gøre skibene klar til afsejling mod Helsingborg, så snart svensk sejlordre forelå.

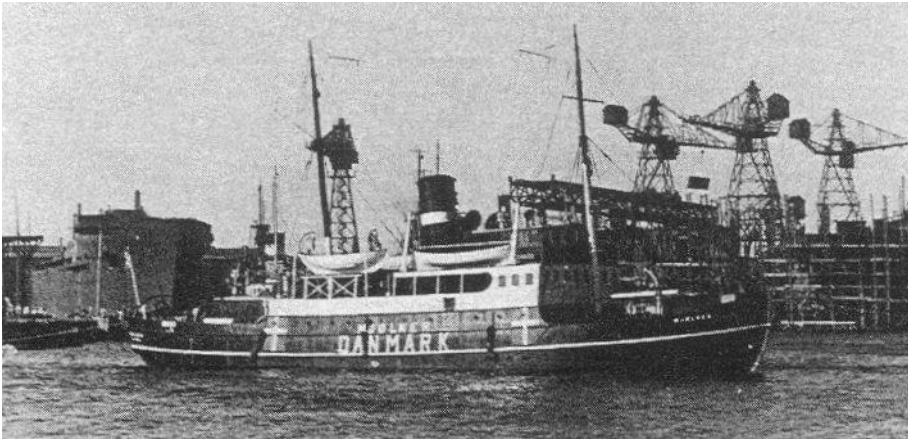
I den 11. time havde man i Danmark udpeget Helsingborg som udgangspunkt for transporten til Helsingør, hvilket afstedkom en hektisk aktivitet i flotillestaben. Svensk sejlordre forelå næsten straks og klokken 00.30 modtager flotillechefen endelig befaling til afgang mod Helsingborg med alle skibe, undtagen de 6 svenske skibe.

Flotillen, Hjelpeflotillen og Svitser-flotillen står nu mod Helsingborg under eskorte af svenske orlogsfartøjer. Sejladsen sker ad en minestrøgen rute i svensk territorialfarvand. Alle skibe når uden problemer frem til Helsingborg havn præcis klokken 06.00.

Havnemyndighederne anviser skibene kajplads og næsten samtidig ankommer de første enheder fra Brigaden. Indskibningen. Indskibningen påbegyndes klokken 07.15.

¹ Befalingerne findes gengivet i Kilde 4. *Transportofficererne* var søofficerer, der var tilknyttet de civile fartøjer i Hjelpeflotillen og Svitser-flotillen. *Førselsofficerernes* (en sandsynligvis svenskinspireret betegnelse) funktion må sidestilles med den i Søtransportreglement for Hæren (Krigsministeriet, februar 1934) omtalte ”officer, der beordres til at lede en transport”. Opgaverne omfattede blandt andet bistand ved ind- og udskibning af personel samt at holde forbindelse til transportofficererne.

Den danske Brigade i Sverige 1943 - 1945 - Den danske Flotille, Del 2

Fra kommandoskibet, isbryderfærgen Mjølner, der - jævnfør *Operationsordre nr. 1 for søtransporten* - fører Dannebrog fra ”på fortoppen eller eneste top” giver sejlordre til første vending klokken 09.15.

Isbryderfærgen Mjølner.
Fra Kilde 3.

Skibene eskorteres af svenske orlogsfartøjer til den svenske territorialgrænse, hvor Flotillens fartøjer overtager opgaven.

Dansk færg og svensk destroyer af Ehrensköld-klassen, står ud af Helsingborg havn, 5. maj 1945. Fra Kilde 6.

Alle mand ombord på Flotillens fartøjer stod klar ved kanonerne og holdt alle våben klar til kamp. Vel viste man, at tyskerne havde kapituleret, men spørgsmålet var, om de også agtede at overholde det.

Klokken 10.30 ankommer de første skibe til Helsingør havn, hvor de modtages, ikke af tyskerne, men af jublende menneskemængder.

Kommandoskibet Mjølner afgår mod Helsingør ved middagstid, med general Knudtzon, ledsaget af flotillestaben.

Brigaden var nu endelig hjemme!

I Helsingør havn, 5. maj 1945.
Fra Kilde 7.

Den danske Brigade i Sverige 1943 - 1945 - Den danske Flotille, Del 2**Afslutning**

Resten af dagen og næste formiddag transporteres materiel, udrustning og ammunition nu til Helsingør; køretøjer mv. blev transporteret over i færgerne Holger Danske, Svea og Dan, mens overførslen af våben og ammunition sker på fartøjer fra Hjelpeflotillen.

På nær en enkelt episode, som omtales i Del 3, forløb den omfattende transport uden tab eller væsentlige problemer, hvilket må betegnes som en overordentlig flot gennemført operation.

Skonnerten Mars, fra Hjelpeflotillen, Helsingør havn, 5. maj 1945.

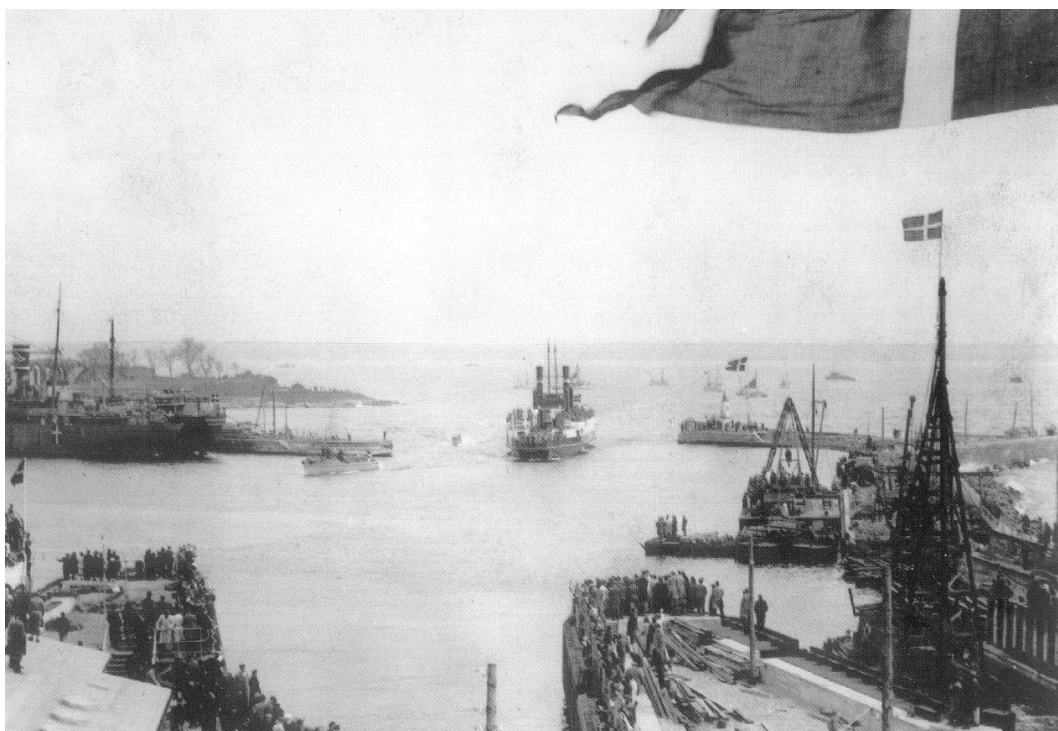
Fra Kilde 8.

Kilder

1. *Den danske Brigade i Sverige 1943-1945* af K.V. Nielsen, udgivet af Den Danske Brigadeforening, 1985, København 1985, ISBN 87-981346-4-7.
2. *1½ år med Den Danske Brigade* af oberstløjtnant P.A. F. Norup (brigadens stabschef), Militær Tidsskrift 1947, side 271-308 og 353-406.
3. *For Flaget og Flåden - om Marinens personel og dets virke 1943-1945*, udgivet af Søværnet, 1995, ISBN 87-89969-02-2.
4. *Den danske Brigade i Sverige 1943-45* af sekondløjtnant P. Lyng, elev ved Hærens Officersskole, klasse Krogh I, 1976-80.
5. *Den danske Brigade* redigeret af Niels Grunnet og Bent Demer, H. Hirschsprungs Forlag, København 1945.
6. *Skandinaviskt Mellanspil* af Harry Söderman, Katalog och Tidskriftstryck, Stockholm 1945.
7. *Brigaden - Den danske Brigade i Sverige 1943-1945* af Knud J.V. Jespersen, Gyldendal, København 1993, ISBN 87-00-14924-1.
8. *Fra Kapitulationsdagene 1945* af Johan Hvidtfeldt, Rigsarkivet, 1985, ISBN 87-7497-097-6.
9. *Flådens sænkning 29. august 1943* af Søren Nørby, Forlaget Region, Odense 2003, ISBN 87-91354-01-3.

Per Finsted

Den danske Brigade i Sverige 1943 - 1945 - Den danske Flotille, Del 2

*Helsingør Havn, 5. maj 1945.
Fra Kilde 9.*

*Dele af Brigaden opmarcheret på kajen i Helsingør havn, 5. maj 1945.
Fra den nu nedlagte hjemmeside "Øresundstid."*

Den danske Brigade i Sverige 1943 - 1945 - Den danske Flotille, Del 3

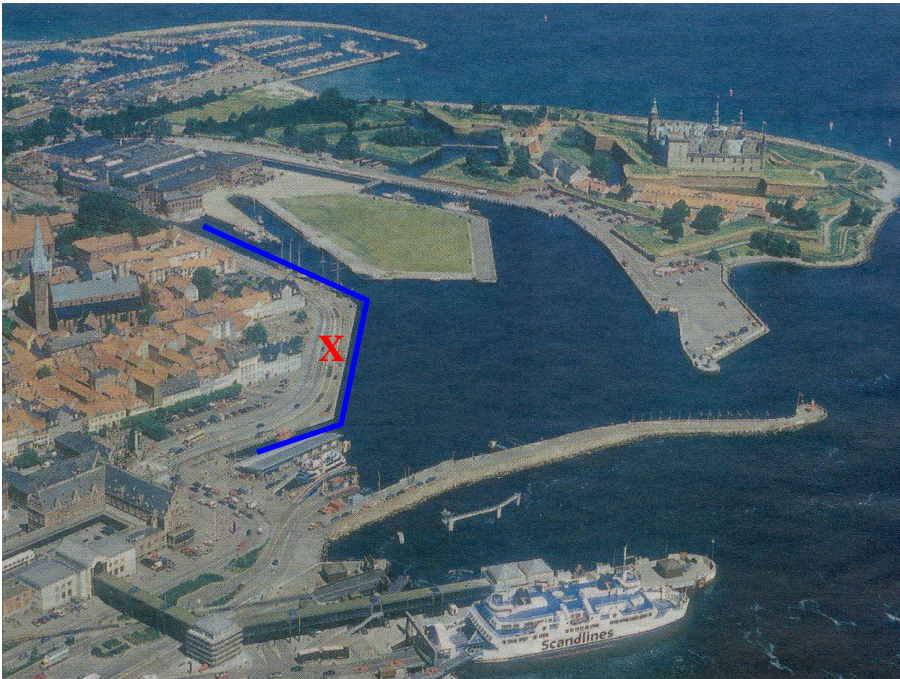
Skudepisoden i Helsingør Havn den 6. maj 1945

Mens Brigadens hovedstyrke var afmarcheret til København, søndag den 6. maj 1945, lå Flotillen for anker i Helsingør Havn, der blev bevogtet af 1. Deling /Panserværnskompaniets (24 mand) og dele af Brigadens stabskompagni (20 mand fra Stabsdelingen).

Om bord på fartøjerne befandt sig, foruden Flotillens mandskab, blandt andet Brigadens betydelige beholdninger af ammunition og øvrige forsyninger.

Geografien

De efterfølgende billeder giver et indtryk af den lokale geografi, som det kan være praktisk at have in mente, når man læser den efterfølgende historie.

Helsingør Havn, set fra luften (2004). Fra Berlingske Tidende 18. marts 2004.

Billedet giver et godt indtryk af området, som det tager sig ud i dag. Meget ser naturligvis anderledes ud end i 1945, men de store linier er grundlæggende de samme.

Flotillens placering er angivet ved den blå linie, og skudepisoden foregik omtrentligt ved det røde x.

Helsingør Havn, set fra luften (1965). Fra [Handels og Søfartsmuseets digitale fotoarkiv](#).

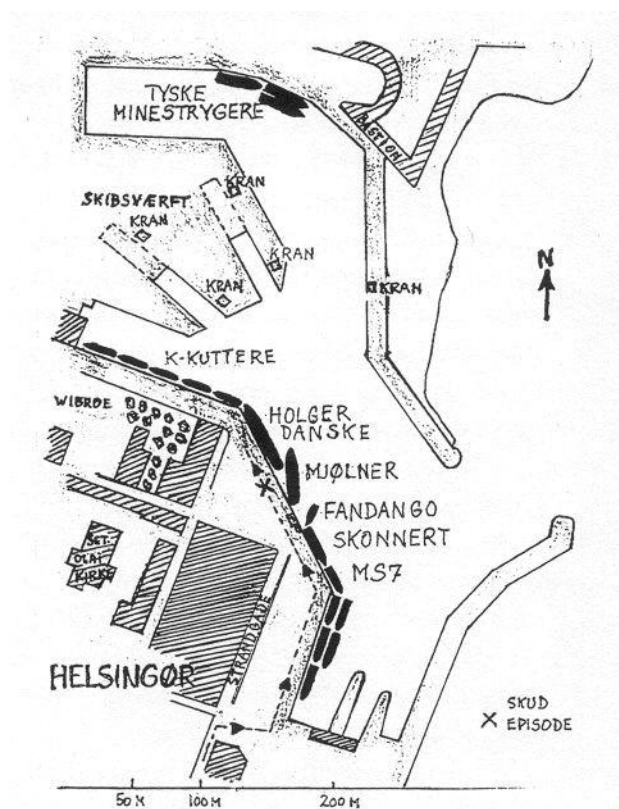
Dens største forskel mellem 1945 og 2004 er nok, at Helsingør Skibsværft ikke længere er placeret centralt i havnen, men dette billede skulle, selvom det er taget 20 år efter begivenhederne, fuldende indtrykket.

Den danske Brigade i Sverige 1943 - 1945 - Den danske Flotille, Del 3

Hændelser

Søndag den 6. maj 1945 var en smuk, lun forårsdag, med klart og stille vejr. Der var mange mennesker på havnen, hvor de nød vejret, mens de betragtede aktiviteterne. På Kronborgs sydlige bastion sad tilsvarende et antal tyske soldater i fritidspåklædning, øverst oppe på grønsværen.

Sidst på dagen havde der verseret rygter om, at en gruppe HIPO-folk var på vej til Helsingør for at udføre et raid mod skibene i havnen og den igangværende losning af materiel. Mandskabet fra 1. Deling /Panserværnskompagniet¹ bemandede poster langs afspærringer på kajen. Yderligere havde der, jævnfør Kilde 2, været visse uroligheder i byen, om eftermiddagen. Som følge heraf beordredes Flotillen i alarmberedskab.

Principskitse over Flotillens placering i Helsingør Havn, 6. maj 1945. Fra Kilde 1.

Om aftenen, klokken ca. 19.50 indtraf en skudepisode, som på grund af diverse misforståelser straks udviklede sig til en vild, ukontrolleret skydning, der varede godt 10 minutter.

Klokken 19.35 var kutteren K 8 afgået rutinemæssigt på natpatrolje på reden. Resten af Flotillen

Diverse forhalinger var i gang, dels rutinemæssige af hensyn til losning, dels for at give Flotillens fartøjer frie skudfelter langs kajerne. Under disse forhalinger var de fleste af Flotillens fartøjer udenfor havnen for at give plads til rokeringerne.

Sydligst lå transportfartøjerne Ymer med lægteren Sif, MS 7 og en endnu ikke losset skonnert. Mjølner var under forhaling op på siden af Holger Danske. Fandango assisterede ved forhalingen og lå ud for åbningen mellem skonnerten og Mjølner.

Klokken ca. 19.50 kom en Opel Olympia kørende syd fra, ad Strandgade, hvor den ved Toldboden drejede ned langs den sydlige kaj.

Vognen passerede gennem en åbning i afspærringen, hilste på posten og fortsatte langs kajen. Posten observerede, at vognens fem passagerer var iført tyske militæruniformer og råbte derfor straks alarm. Den næste post anråbte vognen, gjorde stoptegn og afgav varselsskud. Da vognen ikke gjorde tegn til at standse, men snarere satte farten op, skød posten med sin maskinpistol, direkte mod personerne på forsædet. Andre poster åbnede nu også ild mod vognen, der slingerende fortsatte hen langs kajen, hvor den stoppede ca. 30 meter længere fremme - vognens kører og to officerer blev dræbt, mens to andre officerer blev såret.

Skydningen fra begge sider langs kajen gav tilsyneladende det indtryk, at der også blev skudt fra vognen, hvorfor alle kastede sig ned og "besvarede" ilden. Skud afgivet sydfra strøg ind over Skibsværftet, hvor en kran blev ramt, så det slog gnister, hvilket af nogen blev opfattet som skud fra kranen, hvor et par skikkelser blev set i bevægelse.

A.C. Stuckmann har i Kilde 1 givet en glimrende beskrivelse af begivenhederne, herunder de efterfølgende reaktioner fra skibene i havnen. Fra denne redegørelse skal følgende fremhæves:

- MS 7 skød med sin 20 mm maskinkanon mod kranen, hvorfra "skud" blev observeret; den ene af kranhusets vægge styrtede ned².

¹ Panserværnskompagniet var Brigadens absolut yngste enhed. Mandskabet var mødt til uddannelse den 28. april 1945 i forlægningen i Tingsryd, hvorfra de blev transporteret til Helsingborg den 5. maj 1945.

² Det viser sig ved en senere afhøring hos Modstandsbevægelsens byleder, at personerne i kranen var besætningsmedlemmer på en coaster, der var til eftersyn på værftet. De var kravlet op i kranen for at nyde det gode vejr og betragte scenet. Mærkværdigvis blev ingen af søfolkene såret.

Den danske Brigade i Sverige 1943 - 1945 - Den danske Flotille, Del 3

- *MS 1* iagttog skyderiet ude fra Øresund og mente at se nedslag i vandet, nord for sin egen placering. Man antog, at skydningen kom fra Kronborg, og åbnede ild mod den sydlige bastion; to salver blev afgivet.
- Lyssporprojektiler fra *MS 1* slog ned i havnen, hvilket gav indtryk af, at der blev skudt fra bastionen eller de tyske minestrygere nedenfor. Der blev derfor straks åbnet ild med håndvåben mod de tyske skibe.

De tyske soldater på bastionen forsvandt straks i dækning, ligesom tyske søfolk på kajen forsvandt ombord på deres fartøjer.

Så vidt vides blev der overhovedet ikke åbnet ild fra tysk side og den forreste tyske hjælpeminstreger hængte skyndsomst en stor hvid dug ud over kanten på broen for at markere sin status som "neutral". De tyske minestrygere kastede kort efter los og stod i tæt formation ud gennem havnen. På prajehold, ud for *Holger Danske* råbte en tysk officer gennem en råber: "*Schiessen einstellen. Sonst werden Sie versenkt!*" Skyderiet var praktisk talt ophørt og de tyske skibe sejlede ud af havnen, stod mod nord og forsvandt bag pynten.

Noget senere kom en tysk forpostbåd, fra Kronborg, på prajehold af *MS 1* og varskoede: "*Auf Flagschiff! Nicht weiter schießen. Sonst werden Sie versenkt. Wir deutsche haben verwundete!*"

Skyderiet varede, med små pauser, 10-12 minutter og de samlede tyske tab var 3 døde (i vognen) og 7 sårede (heraf 2 i vognen).

En dansk søkadet ombord på *MS 7* blev såret i det ene ben (foden), sandsynligvis af et rikochet fra kajen. En lille antennemast på *Fandango* blev skudt over, af håndvåbenild, der passerede over skonnertens agterdæk. Herudover var der ikke tab eller skader på dansk side.

*MS 7 på vej ind i Helsingør havn, 5. maj 1945.
Fra Flåden i Korsør, nr. 2, juni 1999.*

Reaktioner fra dansk side

Flotillechefen, kommandørkaptajn F.A.H. Kjølens, som befandt sig ombord på *Mjølnen* (kommandoskibet) vurderede straks efter begivenhederne, at situationen tydeligvis var ude af kontrol og risikoen ved at have ammunitionsskibene (primært fra Hjælpeflotillen) liggende i Helsingør var for stor.

Den danske Brigade i Sverige 1943 - 1945 - Den danske Flotille, Del 3

Han beordrer derfor en midlertidig evakuering af Helsingør Havn og eskorterer transportskibene tilbage til Helsingborg, hvor man får tilladelse til at ankre op.

Herefter vender Flotillen, *Holger Danske* og *Mjølner* tilbage til Helsingør, hvor de ankrer op på reden, med *Fandango* stationeret i havnen som forbindelse til Frihedsbevægelsens byleder, orlogskaptajn J. Westrup.

Motorbåden Fandango. Fra Kilde 1.

Klokken 23.00 sender bylederen en skriftlig henstilling til flotillechefen, om ikke at anløbe Helsingør Havn igen før næste morgen klokken 08.00, hvor den resterende del af den tyske garnison i Helsingør vil være trukket ud.

Anløb og losning genoptages den 7. maj 1945, klokken 09.00.

Medlemmer af den militære byledelse og Frihedsrådets lokalkomite i Helsingør på inspektion ved Sdr..Strandvej den 5.maj 1945. Fra "Øresundstid."

Forrest til venstre i billedet ses: Orlogskaptajn J. J. Westrup, den militære byledelses kommandant civilingeniør Kristian Engelsen, leder af A-grupperne.

Bagerst: Lærer Arne Rohde, Frit Danmark og DKP og kordegn Åge Christensen, Dansk Samling.

Vurdering

Situationen startede og forløb helt uden kontrol, fra dansk side. At tingene kunne udvikle sig så kaotisk, som de gjorde, skyldes sandsynligvis flere forhold. Kilde 1 anfører således følgende mulige forklaringer: Formodningen om et eventuelt forestående overfald fra HIPO-folk, manglende kommandoføring på kajen, hvor ingen officer var til stede samt brigaderernes generelt opsparede ildhu.

Yderligere må det tilføjes, at Panserværnskompaniet bestod af unge, uøvede rekrutter, der måske endda var udsparet til bevogtningen, fordi man ikke forventede, at de skulle bruges for alvor.

Flotillechefen omtaler selv begivenhederne (Kilde 2) i et lidt andet skær og anfører således, at episoden med vognen var indledningen til det formodede angreb, samt at Flotillen blev beskudt fra snigskytter i kranerne på Helsingør Skibsværft, fra nordre havns østkaj og fra Kronborg.

Afslutning

Med Flotillen tilbage i Helsingør Havn kunne losningen af Brigadens ammunition og øvrige forsyninger nu genoptages.

Den 7. maj 1945 kom Flotillen under kommando af Søværnskommandoen og den 8. maj 1945 erstattede isbryderfærgerne *Holger Danske* og *Mjølner* orlogsflaget med DSB's splitflag, efter en mindre højtidelighed ombord på skibene, ligesom de øvrige civile fartøjer vender tilbage til deres ejere.

Samme dag kørte Marineafdelingens stab til Frederiksberg Slot, hvor afviklingsarbejdet fortsatte.

Den 11. maj 1945 vender Flotillen tilbage til Holmen, hvorved dette kapitel af Brigadens historie er afsluttet.

Den danske Brigade i Sverige 1943 - 1945 - Den danske Flotille, Del 3

*Den danske Flotille står ind i Københavns havn, 11. maj 1945.
Forrest Torpedobåden Havkatten, efterfulgt af 2-3 minestrygere og et antal kystbevogtningskuttere.
Fra Kilde 3.*

Den danske Flotille inspiceres af kontre-admiral R. V. Holt, Royal Navy og vice-admiral A. H. Vedel, på Holmen, 11. maj 1945. Fra [Den danske Flotille \(1944-1945\)](#).

Kilder

1. *For Flaget og Flåden - om Marinens personel og dets virke 1943-1945*, udgivet af Søværnet, 1995, ISBN 87-89969-02-2.
2. *Den danske Brigade* redigeret af Niels Grunnet og Bent Demer, H. Hirschsprungs Forlag, København 1945.
3. *Flådens sænkning 29. august 1943* af Søren Nørby, Forlaget Region, Odense 2003, ISBN 87-91354-01-3.

Per Finsted